

jidovilor.” (pp. 493-494, scrisoare nedată, scrisă în numele a 60 de săteni ortodocși din Săcel).

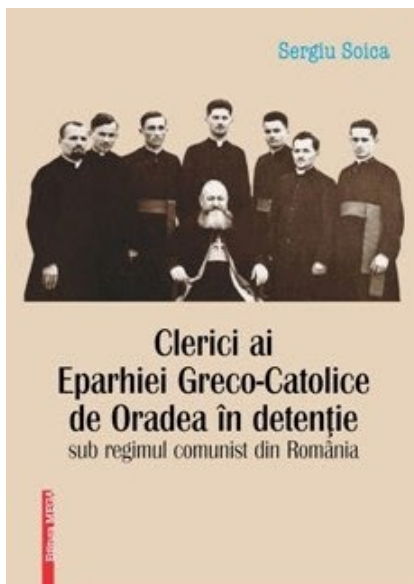
Portretul pe care l-a creionat credincioșilor comisarul Grigore Pletosu în anul 1908 (p. 418) corespunde acestei autodescrieri, atât în privința caracterului lor spiritual, cât și (mai ales) a profilului dorit al preotului.

Ceea ce apropie toate aceste cazuri este reflectarea vocii credincioșilor, cu așteptările lor, mult mai concretă și mai puțin emoțională decât atunci când era în discuție raportarea la „lege”, chiar dacă ea nu era neapărat și lipsită de partizanat. Din acest punct de vedere, este evidentă o modificare de atitudine, ilustrată și de detașarea cu care sunt afirmate alte opțiuni confesionale, cu totul neconforme tradiției ortodoxe. Aparentele similarități de discurs cu perioada confruntărilor confesionale din secolul anterior aveau mai degrabă un caracter retoric. În concluzie, volumele prezentate oferă posibilitatea unei utile decriptări a mecanismelor ce au generat deciziile de schimbare a identității confesionale a credincioșilor români din Transilvania epocii moderne târzii.

DANIEL DUMITRAN

Sergiu Soica, *Clerici ai Eparhiei Greco-Catolice de Oradea în detenție sub regimul comunist*, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2014, 334 p.

Cartea d-lui Sergiu Soica, *Clerici ai Eparhiei Greco-Catolice de Oradea în detenție sub regimul comunist din România*, a apărut în anul 2014 la Editura Mega din Cluj-Napoca. Pe parcursul celor 334 de pagini, autorul a schițat 54 de articole biografice legate de preoții încardinați Episcopiei Greco-Catolice de Oradea. Lucrarea a fost concepută de autor după modelul unei lucrări anterioare, dedicate Eparhiei Greco-Catolice de Lugoj¹.

Cu o copertă și un design atrăgător, după o lectură atentă, cartea se prezintă într-o formulă istoriografică „webografică”, majoritatea biografiilor având la bază surse electronice de tipul fișei matricole penale de pe site-ul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoriei Exilului Românesc (IICCMR)², și din raportul „procesul comunismului”. Comparativ cu lucrarea anterioară, dedicată Eparhiei de Lugoj – unde autorul a fost familiarizat atât cu geografia locului cât și cu bibliografia locală dedicată Bisericii Greco-Catolice –, în cartea de față,

¹ *Martiri și mărturisitori sub regimul comunist. Eparhia Greco-Catolică de Lugoj* (Târgu Lăpuș: Galaxia Gutenberg, 2013), 368 p.

² Accesat în 9 decembrie 2014, <http://www.iiccr.ro>.

Sergiu Soica se rezumă să-i descrie pe cei 54 de clerici după fișele matricole penale (48 referințe), folosind și informații din raportul „procesul comunismului”¹ (șase referințe). De asemenea, în unele cazuri, biografiile sunt completate cu interviurile transcrise ale jurnalistei Aurora Sasu din anii '90, luate celor care au supraviețuit momentului 1989. Informațiile din Arhivele Naționale Centrale București (șase referințe) și din Arhivele Securității (Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, ACNSAS, 8 referințe) sunt mult mai puține.

În studiul introductiv, autorul face – fără o ordine cronologică sau tematică – o descriere sumară a perioadei comuniste, amintind evenimentele legate de situația politică, „unificarea” din 1948, suprimarea Bisericii Greco-Catolice în date statistice, penitenciarul Sighet, lagărele de internare, informații pe care, în marea lor majoritate, le-a cuprins în lucrarea *Martiri și mărturisitori sub regimul comunist. Eparhia Greco-Catolică de Lugoj*. De această dată, particularitatea o constituie atenția acordată penitenciarelor Oradea, Jilava și Gherla, descrise fiecare separat. Datele culese din bibliografia de specialitate sunt destul de sărăcicioase, autorul nefiind la curent cu ultima carte apărută chiar în primăvara acestui an despre penitenciarul Oradea². El face confuzie între arestul Securității și Penitenciarul Oradea, atunci când menționează că „În arestul Securității din Oradea era o liniște de mormânt” (p. 14). Tot în cazul Penitenciarului Oradea, Sergiu Soica preia fraze întregi din cartea lui Ioan Ioanid³, fără să aducă noutățile caracteristice subiectului discutat.

Informațiile preluate din interviurile transcrise în paginile capitolului referitor la regimul și condițiile vitrege din arestul Securității sau din penitenciare (Pr. Gavril Buzaș vorbește despre arestul Securității Oradea pp. 53-54, despre Canal și Onești, p. 56; Pr. Teodor Dărăban menționează condițiile grele din penitenciarele Oradea și Gherla, pp. 80-81; Pr. Gheorghe Mangra amintește despre arestul Securității Oradea, p. 135, și despre penitenciarele Oradea, Gherla și Jilava, pp. 137-138; Pr. Nicolae Marian-Ember vorbește despre penitenciarele Oradea și Jilava, pp. 181-182; Pr. Dumitru Mureșan face referiri la Securitatea Oradea, p. 221, și penitenciarele Oradea, Jilava, Gherla, pp. 228-229, 231-232, 242, 244) nu sunt valorificate în această parte a cărții, autorul făcând doar mențiuni „telegrafice” la fiecare biografie despre „pelerinajul” preoților în penitenciarele și lagărele comuniste. Pentru descrierea Penitenciarului Jilava și menționarea clericilor orădeni închiși aici, a metodelor de tortură și a regimului de detenție (pp. 19-21), informațiile sunt preluate din bibliografie și nu din mărturiile preoților amintiți.

În cadrul capitolului dedicat Penitenciarului Gherla (temă cu o bibliografie mai bogată), unde sunt consemnați preoții orădeni închiși, autorul revine brusc la date generale despre Biserica Greco-Catolică din perioada începutului prigoanei, menționând acuzațiile formulate de comuniști la adresa preoților, dar nespecificând că acestea erau false, truate și nereale (p. 24). Enumerarea bibliografiei asupra lucrării (p. 26) – care s-ar fi prestat mai bine la începutul capitolului – este mult mai săracă decât în cartea dedicată Eparhiei de Lugoj, autorul amintindu-i nominal doar pe istoricii laici Marius

¹ „Procesul comunismului, contrarevoluției și tranziției criminale”, accesat în 9 decembrie 2014, <http://www.procesulcomunismului.com>.

² Cristina Pușcaș, *Iadul roșu în orașul de pe Criș. Penitenciarul Oradea (1945-1977)* (Oradea: Editura Universității din Oradea, 2014).

³ *Închisoarea noastră cea de toate zilele*, ediția a II-a (București: Humanitas, 1999).

Bucur și Cristian Vasile și pe istoricii ecleziastici greco-catolici, fără a le menționa și lucrările. Când vorbește despre studiile referitoare la biografiile episcopilor nu amintește nici măcar o lucrare, afirmând apoi că demersul său este întreprins la îndemnul Papei Ioan Paul al II-lea, din opera căruia citează fraze întregi legate de martiriu, redate deja în cartea dedicată Eparhiei de Lugoj (pp. 40-41).

Trecerea la capitolul următor, intitulat „Biografiile martirilor și mărturisitorilor”, are o notă de subsol în care menționează metoda de transcriere a „informațiilor”, făcută „așa cum au fost redactate și cum sunt păstrate în arhive”, (care dintre ele – documentele tipărite, manuscrise și audio transcrise sau textul critic?, textul critic biografic confundându-se de multe ori cu documentul anexat). Sergiu Soica „înșiră” cele 54 de biografii asemenea unor fișe, fără a comenta critic și analiza bibliografia de specialitate în sensul unei mai complete biografii. În general, biografiile sunt descrise sumar, conform fișei matricole penale, lipsind informații din perioada anterioară detenției (formația, activitatea pastorală, literară ș.a.) și de după detenție (rămânerea în „rezistență”, ocuparea unui loc de muncă, data morții), chiar dacă titlul cărții sugerează clar limita tematică a biografiilor. La Teofil Băliban, lipsesc informații editate despre această personalitate (legionar, fost profesor la Beiuș, fondator al revistei *Flori de Crin* de la Șimleu). Lipsesc informații editate despre preotul Vasile Andercău.

Despre preotul Gavril Buzaș, autorul menționează că a stat închis în Penitenciarul Oradea din 20 decembrie 1952, însă, conform interviului transcris, preotul Buzaș a fost reținut în 24 octombrie 1952 (p. 53) și dus la Securitatea din Oradea unde a stat 6 luni, deci nu avea cum să fie depus direct la Penitenciar. La pagina 59, Sergiu Soica inserează o fotografie pe care o indică drept „foaia de eliberare a preotului Buzași Gavril”, citând o sursă ACNSAS¹, fotografie găsită și de subsemnatul, într-o reproducere completă², cu antet (România, Ministerul de Interne etc.), fără a fi tăiat, datele de pe acesta indicând perioada de detenție a preotului Buzaș; documentul a fost eliberat în 22 februarie 1991, și se păstrează astăzi în Arhiva Asociației Foștilor Deținuți Politici Bihor (cf. declarației Cristinei Pușcaș). Onestitatea autorului în această privință lasă mult de dorit, pentru că fila respectivă din dosar conține alte date decât cele indicate.

La preotul Gheorghe Dumitraș, Sergiu Soica afirmă că „a fost hirotonit clandestin”, informația fiind falsă, franciscanul fiind hirotonit înainte de suprimarea Bisericii. Afirmatia „hirotonire clandestină” constituie o eroare de limbaj, pentru că indiferent de perioadă (libertate sau persecuție), o hirotonire poate fi categorisită conform canoanelor ca fiind „validă” / „invalidă”, „licită” / „ilicită”, o formulare corectă asupra acestei chestiuni putând fi „hirotonire în clandestinitate”, exclusă în cazul de față. Preotul Dumitraș a fost hirotonit la 1 februarie 1948, în Catedrala „Sf. Nicolae”, de către Episcopul dr. Ioan Suciș³.

La biografia Episcopului Valeriu Traian Frențiu lipsesc toate lucrările care tratează viața ierarhului. Aici sunt redate două documente din arhiva CNSAS, semnate

¹ Dos. de grup I 195457, vol. I, f. 13.

² „Buzaș Gavril – preot greco-catolic”, accesat în 9 decembrie 2014, <http://www.memoria-rezistentei.ro/buzas-gavril-preot-greco-catolic/>.

³ „Amintiri despre Pr. Gheorghe M. Dumitraș OFMConv.”, accesat în 9 decembrie 2014, <http://ofmconv.ro/amintiri-despre-pr-gheorghe-m-dumitras-ofmconv/>.

„Brașoveanu”, care-l calomniază pe episcop, irelevante din punct de vedere biografic, acuzații și jignitoare la adresa unui martir, Sergiu Soica limitându-se doar la transcrierea lor, fără a face un comentariu critic asupra materialului arhivistic. La canonicul Ioan Georgescu, informațiile din arhiva CNSAS sunt irelevante, pentru că prezintă relația sa cu canonicul de Lugoj, Nicolae Brînzeu. Nici Episcopul dr. Iuliu Hirțea nu este ocolit de erorile lui Sergiu Soica, biografia ierarhului fiind concepută din informații sumare, deși autorul avea cunoștință de biografia edită deja de multă vreme. Un alt exemplu de eroare, cauzată bineînțeles de necitirea bibliografiei de specialitate, este faptul că Sergiu Soica afirmă că Iuliu Hirțea a fost arestat în 8 decembrie 1952 și tot în aceeași zi a fost deus la Penitenciarul Oradea, fapt care nu corespunde realității, ierarhul fiind în arestul Securității din momentul arestării sale, timp de câteva luni.

La viitorul episcop de Oradea, Vasile Hossu, informațiile sunt mai bogate, fiind prezentate pe baza interviului luat de Aurora Sasu, însă fără a folosi biografia ierarhului orădean de pe pagina Episcopiei Greco-Catolice de Oradea. Informațiile preluate din interviu sunt confuze și incomplete (de exemplu, nu amintește că acesta a fost numit preot la Șimleul Silvaniei, ci doar profesor), transmițând chiar date false (precum acuzația de a fi spion al Nunțiatunii, ori de a fi sfințit preoți pe Valea Drăganului pe când el era simplu preot).

Atunci când amintește de „lotul Hirțea” (p. 119), Sergiu Soica nu citează nici o sursă documentară pentru proveniența informației. Canonicul Augustin Maghiar are data arestării, locația unde a fost întemnițat (Penitenciarul Sighet) și data morții, fără sursele documentare, dar data arestării și cea a morții sunt greșite (canonicul a fost arestat în toamna anului 1950, și nu la 1 iulie 1950, cum afirmă Sergiu Soica, și a murit în 16 august 1951, nu în 16 iulie 1951¹). La preotul Augustin Olah lipsește bibliografia de specialitate, iar la Florian Pali, informațiile din arhive sunt incriminatorii, fără a fi adusă contribuția critică. Documentele anexate la biografia extrem de sumară a preotului profesor Virgil Maxim nu sunt valorificate deloc. La Alexandru Rațiu – unde din nou lipsește bibliografia foarte cunoscută (de exemplu, cartea *Biserica Furată*) – Sergiu Soica afirmă despre acesta că este „preot la Academia Teologică Oradea”, el fiind de fapt, în luna octombrie 1948, preot al bisericii Seminarului Greco-Catolic din Oradea, Academia fiind doar instituția de învățământ.

La Gavrilă Stan, preot și profesor la Academia Teologică din Oradea, biografia este foarte săracă și lipsită de sursele documentare. Și aici Sergiu Soica (ca și în cazul descrierii „lotului Hirțea”) redă sentința Tribunalului Militar Oradea, textul fiind preluat din Expoziția documentară organizată de către subsemnatul la Biblioteca Județeană „Gheorghe Șincai” Bihor și intitulată „Biserica Greco-Catolică din România sub regimul comunist. Între represiune și rezistență (1945-1989)”, fără acordul subsemnatului – cel care a conceput și extras din arhive fotografiile și materialul documentar². Formularea „Gavril Stan a fost pus pe o sobă canadiană” (informația fiind preluată din interviul luat Episcopului Vasile Hossu de către A. Sasu) „iar mână i-a fost

¹ Vezi, pentru detalii, V. Andercău, „În memoria prepozitului Augustin Maghiar”, *Vestitorul* 43 (1996): 5.

² Pentru detalii, vezi „Școala Ardeleană” - Simpozion internațional la Biblioteca Județeană”, accesat în 9 decembrie 2014, <http://www.crisana.ro/stiri/cultura-5/-scoala-ardeleana-simpozion-international-la-biblioteca-judetean-135025.html>.

pusă pe jar” lasă loc unei neînțelegeri destul de mari, lui Sergiu Soica lipsindu-i vocabularul și logica asupra înțelegerii faptelor întâmplate, multe din formulările sale fiind ambigue și lipsite de sens. La preotul Alexandru Săsăran, informațiile sunt fără bază documentară, un caz similar fiind și la canonicul Coriolan Tămăian, fotografiei „C.T. înainte de detenție” lipsindu-i sursa.

În privința fotografiilor preoților V. Andercău (p. 37), T. Dărăban (p. 64), E. Foișor (p. 97), I. Hirșea (p. 113), V. Hossu (p. 117), G. Mangra (p. 122), D. Mureșan (p. 195), G. Stan (p. 289, 290), C. Tămăian (p. 299), I. Tăutu (p. 304) acestea sunt publicate fără acordul persoanei care le-a extras din arhive pentru prima dată, și chiar dacă Sergiu Soica a indicat locul unde au fost expuse în public (Expoziția documentară „Biserica Greco-Catolică sub regimul comunist. Între represiune și rezistență (1945-1989)”, însă fără menționarea sursei arhiviste, aceste fapt constituie o încălcare flagrantă a deontologiei științifice și lipsa onestității, ceea ce pentru un absolvent de teologie ar trebui să fie o condiție *sine qua non*, valorile morale fiind prioritare în cercetarea și scrisul istoriei.

În concluzie, apariția acestei cărți – în ciuda unei fulminante propagande pe mijloacele virtuale mass-media – nu se ridică la un nivel științific deosebit, pentru că autorului îi lipsesc, pe de o parte, metoda de cercetare științifică, iar pe de alta, onestitatea și reperele morale, ambele fiind indispensabile pentru ca o lucrare despre un asemenea subiect să aibă prestigiul cerut. Bibliografia și sursele arhiviste foarte sărace, punerea informațiilor fără sursă documentară în subsolul paginii, lipsa comentariilor critice, dar mai ales preluarea informațiilor fără acordul celui care le-a publicat, fac din această carte o lucrare lipsită de profesionalism, preoții menționați aici – unii dintre ei fiind adevărați eroi ai momentului – meritând cu mult mai mult decât simpla înșiruire a locurilor de detenție. Sugerăm autorului ca pe viitor să-și educe pasiunea de a scrie îmbinând rigoarea științei istorice cu rigoarea virtuților cardinale creștine, pentru a reda posterității o carte care să vorbească despre adevăr în mod cât mai deplin.

SILVIU-IULIAN SANA